

مارکوس تولیوس سیسرون

ترجمه شهاب الدین عباسی

حگونه

درباره خدا
فکر کنیم

بنگاه ترجمه و نشر
کتاب پارسه

سرشناسه: سیسرون، مارکوس تولیوس، ۱۰۶-۴۳ ق.م
 عنوان و نام پدیدآور: چگونه دربار خدا فکر کنیم / مارکوس تولیوس سیسرون / ترجمه
 شهاب‌الدین عباسی
 مشخصات نشر: تهران: نگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۸۴
 مشخصات ظاهری: ۱۱۲ ص
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۵۳-۷۷۷-۵
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا
 یادداشت: عنوان اصلی: How to think about God : an ancient guide for
 believers and nonbelievers, 2019

موضوع: سیسرون، مارکوس تولیوس، ۱۰۶-۴۳ ق.م / اسکپیو ایمیلیانوس، پولیوس
 کورنلیوس، آفریکانوس مینور، ۱۸۴-۱۲۹ ق.م / اسکپیو، آفریکانوس،
 ۲۳۶-۱۸۳ ق.م / خدایان رومی / مسیحیت — کلام / کیهان‌شناسی باستان /
 روم — دین

شناسه افزوده: فریمن، فیلیپ، ۱۹۶۱-م-1961، Philip, Freeman

شناسه افزوده: عباسی، شهاب‌الدین، ۱۳۴۵-، مترجم

رده‌بندی کنگره: PA۶۳۰۷

رده‌بندی دیویی: ۲۹۲/۰۷

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۹۶۹۳۰

■ چگونه درباره خدا فکر کنیم

مارکوس تولیوس سیسرون ترجمه: شهاب‌الدین عباسی

آمادہ‌سازی و تولید: بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

طراحی گرافیک: پرویز بیانی چاپ و صحافی: دالاهو

نوبت و شمارگان: چاپ اول ۱۴۰۰، ۷۷۰ نسخه

همه حقوق چاپ و نشر برای بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه محفوظ است.

هر گونه اقتباس از این اثر، منوط به دریافت اجازه کسی از ناشر است.

بنگاه ترجمه و نشر کتاب پارسه

تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک ۷۴

طبقه سوم، تلفن: ۶۶۴۷۷۴۰۵

www.parsehbook.com / info@parsehbook.com

@ketabeparsch

فروشگاه: تهران، خیابان ولیعصر، رویروی دوراهی یوسف‌آباد، پلاک ۱۹۴۱

تلفن: ۸۸۸۹۱۸۹۴

فهرست

۹	با گوهرهای حکمت
۱۳	مقدمه
۲۵	چگونه درباره خدا فکر کنیم
۸۱	رؤیای اسکپیو
۱۰۹	کتابنامه

مقدمه

رُم باستان سرزمینی پُر از خدایان بود.
هر خانوادهٔ رومی به ایزدان محافظ^۱ و خدایان اجدادی^۲ که

۱. این ایزدان محافظ، «لارس» یا لارها نام داشتند. لارها در دین روم، عنوان بعضی از ارواح یا خدایان بوده است. بنابر رایج‌ترین اساطیر، لارها خدایان منازل و ارواح خیراندیش نیاکان بودند. دایرهٔ المعارف فارسی مصاحب - م.

۲. این خدایان اجدادی، «پئاتس» نام داشتند. در دین روم، آن‌ها گروهی از خدایان خانگی بودند که رومیان قدیم آن‌ها را به عنوان محافظ آذوقه می‌پرستیدند، و به همراه لارها، حامیان خانه شمرده ←

۱۴ ■ چگونه درباره خدا فکر کنیم

نگهدار خانه آنها بودند، حرمت می گذاشت و همین طور به وِستا، الهه‌ای که مراقب آتش مقدس اجاق در مرکز هر خانه بود. بیرون از درگاه خانه‌ها، ایزدان بی شمار مزرعه و جویبار و جنگل بودند (درگاه هر خانه را نیز یانوس، امن نگه می داشت. او سری دورو داشت که پشت به هم و در هر دو جهت بودند). برخلاف خدایان یونانی، از این ارواح الهی در رُم به ندوبت محسوسه یا داستانی مرتبط وجود داشت. اما آنها نیروهایی از طبیعت بودند که به هر گوشه‌ای از جهان رومی تحرّک و پویایی می بخشیدند و هر یک مسئولیت خودشان را داشتند. گذشته از خدایان

→ می شدند. لفظ پِناَتس، جمع است. این خدایان نام خاصی نداشتند ولی هر خانواده پِناَتس مخصوص داشت، و به افتخار آنها شعله‌ای را پیوسته در اجاق خانوادگی فروزان نگه می داشت. پرستش پِناَتس با پرستش وِستا که نماد وحدت خانوادگی بود، ارتباط داشت. دائرةالمعارف فارسی مصاحب - م.

خانه و طبیعت، آیین‌ها و مناسک رسمی هم در میان بود که به ایزدانی مانند ژوپیتر (ارباب آسمان‌ها)، مارس خدای زراعت (و نیز جنگ)، و بونا دئا (ایزدبانوی نیک) اختصاص داشت. بونا دئا را فقط زنان می‌پرستیدند.^۱

اما رومیان به موازات گسترش دامنه حضورشان در منطقه مدیترانه، با خدایان دیگر و با بسیاری ایده‌های نو مواجه شدند. ایزدان بیگانه گاهی در معبد خدایان رومی مورد استقبال قرار می‌گرفتند. گرچه این استقبال اغلب با بدگمانی و تردید بسیار همراه بود، خاصه در مورد آن‌هایی که از شرق دور بودند. سیبل^۲ الهه بزرگ‌مادر از آسیای صغیر و طی جنگ با هانیبال^۳ به رُم آمد. یهودیان

1. Lares; Penates; Janus; Jupiter; Mars; Bona Dea.

۲. Cybele سیبل یا کوبله، مادر بزرگ خدایان. - م.

۳. هانیبال (۲۴۷-۲۱۸ ق.م) سردار کارتاژی و از مشهورترین فرماندهان

۱۶ ■ چگونه درباره خدا فکر کنیم

به رغم نگرشی که از خدایی واحد داشتند، اجازه داشتند تا زمانی که مالیات خود را می پرداختند و دردسر درست نمی کردند، آزادانه به آداب و مناسک خود بپردازند. بدون تردید از آغاز تاریخ روم، ملحدان و شکاکان وجود داشتند، اما مواجهه با فلسفه یونان بود که موجب شد بسیاری از رومیان درس آموخته، سنت های دینی نیاکان خود را مورد پرسش قرار بدهند. بعضی ها هم با فیثاغورس و تعالیم او درباره تناسخ و قائل شدن به نظام ریاضیاتی برای عالم، کنجکاوی شان برانگیخته شد. عده ای دیگر به طرف افلاطون کشیده شدند. افلاطون شاگرد سقراط و بنیانگذار آکادمی آتن بود. او عقیده داشت یک جهان غیر قابل رؤیت و واقعی تر از جهان ما وجود دارد. افلاطون بر جستجو و تلاش عقلانی برای نیل به زندگی نیک اصرار می کرد. خیلی ها، مثل شاعر و فیلسوف رومی، لوکرتیوس، در نظریه اپیکوروس

(اپیکور) آرامش خاطر یافتند. اپیکوروس معتقد بود بالاترین خیر در زندگی، خوشبختی است. در او هیچ گواه و قرینه‌ای بر اعتقاد به این نظر وجود ندارد که در عالمی که فقط از اتم‌ها ساخته شده، خدایان به بشر توجه دارند. اما محبوب‌ترین نحله صاحب‌نام فلسفه یونان در میان رومی‌های تحصیل کرده، فلسفه رواقی بود که زنون و پیروانش آن را تعلیم می‌دادند. پیروانی چون خروسیوس و پوسیدونیوس که معتقد بودند فضیلت، خیر اعلای در عالمی مادی و در عین حال الهی است.^۱ مارکوس تولیوس سیرون در زمره آن رومیانی بود

۱. افلاطون (۴۲۸-۳۲۸ ق.م) فیلسوف یونانی؛ لوکرتیوس (۹۹-۵۵ ق.م) شاعر و فیلسوف رومی؛ اپیکوروس (اپیکور) فیلسوف (۳۴۱-۲۷۰ ق.م)؛ زنون رواقی یا کیتیونی (ح ۳۳۶-۲۶۴ ق.م) فیلسوف یونانی، مؤسس مکتب رواقی؛ خروسیوس (ح ۲۷۹-۲۰۶ ق.م) فیلسوف رواقی یونانی؛ پوسیدونیوس (۱۲۳-۴۹ ق.م) فیلسوف رواقی یونانی.

۱۸ ■ چگونه درباره خدا فکر کنیم

که در سال‌های به محاق افتادن جمهوری، در جستجوی پاسخ‌هایی فراتر از دین آباء و اجدادی خود بودند. سیسرون سنت‌های سرزمین مادری خود را دوست داشت و به آن‌ها احترام می‌گذاشت. اما آن‌ها در برآوردن اشتیاق عمیق به شناخت نقش خدایان در زندگی زمینی و همین‌طور در فهم این مسئله که جهان چگونه نظم یافت، و مهم‌تر از همه اینکه آیا روح آدمی پس از مرگ به حیات خود ادامه می‌دهد یا نه، موفق نبودند.

سیسرون در شهر ایتالیایی کوچکی خارج از رم به دنیا آمد. اما او با ذهن درخشان و اراده‌راسخ خود، در سال ۶۳ ق.م تا جایگاه کنسولی پیشرفت کرد که عالی‌ترین مقام در جمهوری روم بود. مهارت‌های سیسرون در سخنوری بی‌مانند بود. توانایی‌های او در مصالحه و اعتدال، در عصر افراط‌گرایی‌های سیاسی هم بی‌مانند بود. اما به رغم کوشش‌های خستگی‌ناپذیرش در حفظ نقش سنا در نظام

حکمرانی، جمهوری روم در دیکتاتوری‌ای فروغلتید که سر رشته آن در دست یولیوس سزار^۱ بود. در این شرایط، سیسرون یک بار دیگر در دوران فعالیت سیاسی‌اش به حاشیه و شاید هم به تبعیدی آشکار رانده شد.

سیسرون طی همین اقامت‌هایش در بیرون از رم بود که وقت خود را به مطالعه و نوشتن اختصاص داد و برخی از مهم‌ترین نوشته‌های سیاسی و فلسفی عصر کلاسیک را پدید آورد. چنانکه خودش آشکارا تصدیق می‌کرد، اکثر آرا و اندیشه‌هایش یونانی بودند. اما او رونیوس‌کننده‌ای صرف نبود. توانایی او در اقتباس از تعالیم بزرگ‌ترین ذهن‌های یونانی و به کار بستن آن‌ها در دنیایی وسیع‌تر،

۱. گایوس یولیوس (ژولیوس) سزار، زاده سال ۱۰۰ ق.م، نجیب‌زاده‌ای که به قدرت سیاسی دست یافت و به مدد مهارت‌های نظامی‌اش گل را برای روم فتح کرد. او بعدها خود را در مقام دیکتاتور تثبیت کرد تا اینکه در پانزده مارس سال ۴۴ ق.م به قتل رسید.

۲۰ ■ چگونه درباره خدا فکر کنیم

نه تنها روزگار خودش را تحت تأثیر قرار داد بلکه بر خوانندگان قرون بعد، از قدیس آگوستین و دانته تا ولتر و الکساندر همیلتون اثر گذاشت.

سیسرون در سال ۴۵ ق.م، سال قبل از به قتل رسیدن سزار، شماری آثار فلسفی و سخنورانه مهم به نگارش درآورد. یکی از این آثار، در باب طبیعت خدایان^۱ است که در آن چند شخصیت کلیدی از تاریخ رُم وارد گفتگویی خیالی درباره شیوه درست اندیشیدن به وجود الهی می‌شوند. در این کتاب پُربرگ و گیر، ولبوس رواقی، در برابر این ایده که خدایان به امور بشری تعلق خاطر دارند، استدلال می‌کند. بالبوس رواقی، برعکس، طرفدار این دیدگاه است که عالم، یک کل زنده است که خدایی الهی و درعین حال مادی سر رشته آن را در دست دارد.

1. *De natura deorum*